

Leden 2024

NOVÁ STRANA? PROSTOR JE, ČEKÁ SE NA LÍDRA

Jan Rovenský

Shrnutí

Poslední průzkumy veřejného mínění ukazují, že podpora vlády vedené Petrem Fialou výrazně klesá. Důvody jsou různé: od nesplněných předvolebních slibů, přes chaotickou komunikaci až po nekonceptní přístup a nízkou výkonnost vládních činitelů, což nejenže oslabuje popularitu samotného kabinetu, ale také erodují důvěru veřejnosti v politiku jako celek. Jelikož se ODS vzdaluje od tradiční konzervativní pravice směrem k liberálně progresivnímu centru, vyvstává otázka, zda se v České republice otevírá prostor pro vznik nové politické strany, která by mohla vyplnit prázdné místo na politické pravici.

Hlavní body

- Nespokojenost s politickou situací a rekordní nedůvěra ve vládu se logicky podepisuje na volebních preferencích.
- Tradiční strany budou nejspíš dlouho upozaděny a ve veřejném prostoru se spekuluje o vzniku nového subjektu, pro vznik nové partaje se nachází prostor na politické pravici.
- Klíčové bude, jak si poradí případný nový subjekt s konkurencí, jak atraktivní a přesvědčivý bude jejich program a zejména, jaké osobnosti ho podpoří.

Lidé Fialově vládě nedůvěřují

Se současnou politickou situací je podle listopadového průzkumu Kantar spokojeno jen 16 % občanů, což je nejméně od začátku roku 2021, kdy se společnost potýkala s těžkou pandemií covidu-19. Data odhalila, že plných 80 % dotázaných vnímá politickou situaci jako (spíše nebo velmi) špatnou, jako spíše dobrou jen 16 %, přičemž jako velmi dobrou ji nehodnotil ani jeden z respondentů. Navíc průzkum ukázal citelný, 20% propad se spokojeností u mladých lidí, kde se stávající politickou situací bylo spokojeno jen 23 % z nich. Je to o to víc zarážející, protože mladá generace je v pohledu na budoucnost nejvíce optimistická („S politickou situací je spokojeno 16 % lidí, nejméně od začátku roku 2021“, 2023). Data z podzimního průzkumu CVVM ukázala dokonce jen 10% spokojenost s politickou situací („Důvěra ústavním institucím – podzim 2023“, 2023).

Nespokojenost s politickou situací se přímo odráží i na popularitě Fialovy vlády. Ta je v posledním půl roce rekordně nízká, podle průzkumů CVVM důvěra ve vládu klesla za půl rok z 25 % lidí (už tehdy byla o 3 % nižší, než byla důvěra ve vládu Andreje Babiše během covidové pandemie) na pouhých 17 %, přičemž plnou důvěru má jen u 2 % lidí, a 81 % ji nedůvěřuje. Ta je tak v polovině svého funkčního období skoro stejně odmítaná jako extrémně nepopulární Nečasova vláda, které po dvou letech ve vládě věřilo jen 16,5 % lidí. Čísla tak jasně dokazují, že Fialově vládě nevěří ani její vlastní voliči („Důvěra ústavním institucím – červen/červenec 2023“, 2023; „Důvěra ústavním institucím – srpen/září 2023“, 2023; „Důvěra ústavním institucím – podzim 2023“, 2023).

Politolog Miloš Brunclík z Univerzity Karlovy uvedl, že lidé mají často tendenci na situaci hledět skrz peněženky a že v současné době pociťují, že se jim nedaří vůbec dobře. „Přece jen inflace srazila reálné příjmy a lidé se mají hůře než za Andreje Babiše,“ uvedl s tím, že tak nízká čísla ho překvapila. Ekonomickou optikou vidí průzkumy i politolog Lubomír Kopeček z Masarykovy univerzity. „V tuto chvíli je vidět, že má vláda velký problém. (...) Bude zajímavé, jestli se tento trend podaří v průběhu příštího roku zlomit. To souvisí s tím, jestli se začne zlepšovat ekonomická situace, klesne inflace, začne se zvyšovat životní úroveň, a tedy jestli začne růst spokojenost lidí. To by se mohlo promítnout do větší důvěry ve vládu,“ prohlásil (Mensík, Šamanová, 2023).

Dva světy v pětikoalici

Nespokojenost s politickou situací a rekordní nedůvěra ve vládu se logicky podepisuje na volebních preferencích. Na první pozici dlouhodobě dominuje opoziční hnutí ANO s více než 30% podporou, zatímco podpora pro strany vládní pětikoalice klesá. Detailnější zkoumání však odhalí několik zajímavých detailů.

Výsledky nedávných průzkumů naznačují, že voliči vládních stran, především z ODS, sice začínají přecházet k hnutí Andreje Babiše, ale ne významným počtu. Mnohem častěji dochází k migraci voličů mezi stranami pětikoalice, nebo se z těchto voličů stávají nevoliči. Důvodem je jejich neochota podpořit Fialovu vládu, stejně jako odmítání hlasovat pro sněmovní opozici, částečně kvůli nesouhlasu s postavou předsedy ANO, Andreje Babiše.

Co se týče jednotlivých vládních stran, průzkumy ukazují rozdíly v úrovni důvěry. Zatímco ODS vedená Petrem Fialou a KDU-ČSL pod vedením Mariana Jurečky zaznamenávají největší pokles důvěry, podpora Pirátů, STAN a TOP 09 zůstává v posledním roce více méně stabilní. Piráti si udržují podporu kolem 10 %, TOP 09 se dlouhodobě pohybuje kolem 5 %, což je hranice potřebná pro vstup do Sněmovny, a podpora STAN se pohybuje mezi 6 a 7 % („Vládní voliči chválí činnost vlády v oblasti zahraniční politiky, hůře je hodnocená ekonomická kompetence“, 2023; Mahdalová, 2023).

Jinými slovy, na největší ztráty voličů si nestěžují progresivisté, jako jsou Piráti a TOP 09, kteří si udržují své voličské jádro. Naopak, větší problémy mají tradiční pravicové strany – občanští demokraté a lidovci. Důvodem je, že za dva roky ve vládě opustila ODS pod vedením Petra Fialy svou konzervativní, pravicovou politiku, zaměřenou na minimální stát, volný trh, nízké daně, fiskální disciplínu, svobodu jednotlivce a národní suverenitu. Místo toho přijala liberální progresivismus, europeismus a environmentalismus. Tento odklon od tradičních hodnot konzervatismu, spolu s porušováním předvolebních slibů, chaotickou komunikací a nevykonností vlády, je jedním z hlavních důvodů, proč ODS ztrácí důvěru a podporu svých tradičních, pravicových voličů. Navíc je málo pravděpodobné, že by Fialova ODS přilákala mnoho nových voličů z řad liberálů, kteří zůstávají věrní Pirátům a TOP 09.

A pokud jde o KDU-ČSL, její podpora se ve volebních modelech již přes půl roku drží kolem 2 %. To je méně, než kolik volební modely přidělují stranám KSČM, Přísaha nebo Svobodní. Zřejmě dochází k podobnému úbytku voličů, jako tomu bylo u ČSSD, když byla ve vládě s ANO. K tomu je třeba připočítat kroky prosazované Fialovou vládou, jako je snížení valorizace důchodů a rušení daňových výhod pro rodiny, které jdou proti tradičnímu programu lidovců. V očích svých voličů se tak KDU-ČSL stala B týmem ODS a ztratila svoji tradiční identitu konzervativní strany se silným sociálním cítěním.

Prostor pro novou stranu

Tradiční levicový elektorát se již před časem přesunul od sociální demokracie a KSČM ke hnutí ANO, jehož dominance v této části politického spektra nedovoluje zejména SOCDEM a KSČM se odlepit od dna. SPD přitahuje především protestní a nacionalistické hlasy; svou aktivitou v posledních měsících zatlačilo do kouta svého nejvážnějšího konkurenta, neparlamentní hnutí PRO, zatímco s Trikolórou navázalo spolupráci. Progresivistický střed se soustředí zejména kolem Pirátů a v menší míře u TOP 09 a hnutí STAN. Tím, že vedení ODS opustilo své tradiční voliče, jediný prostor, který se v současnosti nabízí pro vznik nové partaje, se nachází na pravici.

To neznamená, že by zde nebyla politická konkurence. Dlouhodobě se na této straně politického spektra pohybují Svobodní, Trikolóra (zda spolupráce s SPD bude i nad rámec voleb do Evropského parlamentu se ukáže až časem), a nově také Motoristé sobě. Dosud ani jedna z těchto stran však výrazněji neuspěla a ani volební modely nenaznačují, že by měla stoupat jejich voličská podpora, která se současně pohybuje kolem 2 až 3 %.

Dnešní situace se do určité míry podobá období po globální ekonomické krizi v roce 2008, kdy vládla ODS, respektive Mirek Topolánek a po něm Petr Nečas. Tehdejší důvody poklesu popularity těchto dvou vlád a nakonec i jejich pádu byly dány především špatnou ekonomickou situací, propadem životní úrovně a necitlivými opatřeními ke konsolidaci rozpočtu (poplatky u lékařů z Topolánkovy éry či drastická redukce státních výdajů za Nečasova vládnutí), která by se však dala hodnotit jako typicky pravicové kroky. V tomto se oba kabinetů liší od Fialovy vlády, která se zcela zpronevěřila svým předvolebním slibům. K tomu je třeba přičíst klientelismus a korupci Topolánkovy a Nečasovy vlády, v důsledku čehož vznikly a získaly podporu protestní strany jako Věci veřejné, hnutí ANO a Piráti, které k sobě v počátečních fázích přilákaly pravicové a středoprávicové voliče, již jsou dnes opět k mání.

Ve veřejném prostoru se proto logicky spekuluje o vzniku nového subjektu. Ačkoli to zatím jasně neoznámil, aktivity jednoho ze zakladatelů TOP 09 Miroslava Kalouska podle všeho směřují k tomuto cíli a zároveň oslabení koalice Spolu, ze které by mohla případně jeho nová strana čerpat voliče. S myšlenkou založit novou stranu si dočasně pohrávala také neúspěšná prezidentská kandidátka Danuše Nerudová, nakonec si ale raději našla místo na evropské kandidátce STAN. Vznik nové strany oznámil i další neúspěšný prezidentský kandidát Tomáš Březina (který ani nebyl vpuštěn do prvního kola kvůli pochybnostem ohledně podpisů), zatím se ale jeho iniciativa nikam dál neposunula.

Bývalý moravskoslezský hejtman Ivo Vondrák poté, co se rozkmotřil s hnutím ANO oznámil vznik vlastní strany Osobnosti pro kraj (OK), je ale otázka, zda partaj bude mít celostátní ambice nebo jen se spokojí s působením v rámci regionu, kde chce příští rok v krajských volbách kandidovat v koalici se STAN.

Pro vznik nové pravicové strany je tak bezesporu otevřený prostor. Pokud nakonec taková strana vznikne, tak přijde na řadu ten nejtěžší úkol: oslovit potenciální voliče. Zde se úspěch bude odvíjet především ze dvou faktorů: osobnosti lídra a nosnosti myšlenek, se kterou partaj přijde do veřejného prostoru. V každém případě by nová strana zcela jistě otrásla koalici Spolu, od které by pravděpodobně čerpala nejvíc procent. Pokud by byla nová partaj úspěšná, mohla by ještě více rozdrobit prostor na středoprávní části politického spektra, a dokonce vést k dezintegraci spojenectví ODS, TOP 09 a KDU-ČSL.

Závěr

Z analýzy současné politické situace vyplynulo několik důležitých bodů. Nejvýraznější je nespokojenost s vládou premiéra Fialy, zvláště mezi voliči ODS a KDU-ČSL. Tato skutečnost, spolu s nesplněnými předvolebními sliby, otevírá prostor pro vznik nové pravicové strany. Úspěch jakéhokoliv nového politického subjektu bude záviset na několika klíčových faktorech. Důležité bude, jak si nový subjekt poradí s politickou konkurencí, jak atraktivní a přesvědčivý bude jeho program a především, jaké osobnosti projekt podpoří a budou s ním spojeny. Vzestup takového subjektu by mohl významně ovlivnit koalici Spolu a dokonce vést k jejímu rozpadu. Celkově by vznik nové strany mohl stát klíčovým momentem pro budoucnost české politiky, i když dopady tohoto potenciálního vývoje zatím zůstávají nejasné a otevřené různým možnostem.

Zdroje

- CVVM. (2023). Důvěra ústavním institucím – červen/červenec 2023. <https://cvvm.soc.cas.cz/tiskove-zpravy/politicke/instituce-a-politici/5710-duvera-ustavnim-institucim-cerven-cervenec-2023>
- CVVM. (2023). Důvěra ústavním institucím – srpen/září 2023. <https://cvvm.soc.cas.cz/tiskove-zpravy/politicke/instituce-a-politici/5742-duvera-ustavnim-institucim-srpen-zari-2023>
- CVVM. (2023). Důvěra ústavním institucím – podzim 2023. <https://cvvm.soc.cas.cz/tiskove-zpravy/politicke/instituce-a-politici/5765-duvera-ustavnim-institucim-podzim-2023>
- Mahdalová, K. (2023). Unikátní model Seznam Zpráv. Kdo vyhraje sněmovní volby. Seznam zprávy. <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/volby-do-poslanecke-snemovny-unikatni-model-kdo-vyhraje-snemovni-volby-210722>
- Menšík, J., & Šamanová, D. (2023). Fialova vláda je ve svém poločase na stejném dně jako neoblíbený Nečasův kabinet. Novinky.cz. <https://www.novinky.cz/clanek/domaci-fialova-vlada-je-ve-svem-polocase-na-stejnem-dne-jako-neoblíbeny-necasuv-kabinet-40454476>
- České noviny. (2023). S politickou situací je spokojeno 16% lidí, nejméně od začátku roku 2021. <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/s-politickou-situaci-je-spokojeno-16-lidi-nejmene-od-zacatku-roku-2021/2452008>
- STEM/MARK. (2023). Vládní voliči chválí činnost vlády v oblasti zahraniční politiky, hůře je hodnocená ekonomická kompetence. <https://stemmark.cz/vladni-volici-chvali-cinnost-vlady-v-oblasti-zahranicni-politiky-hure-je-hodnocena-ekonomicka-kompetence/>

Autor

JAN ROVENSKÝ

Analytik

Vystudoval Filozofickou fakultu Univerzity Karlovy, obor anglistika a politologie, v roce 2008 získal doktorát z politické teorie na univerzitě LUISS Guido Carli v Římě. Patnáct let pracoval v deníku Právo, kde zprvu působil v zahraniční redakci. Od roku 2009 pracoval v politickém oddělení, od roku 2018 do ledna 2021 na pozici zástupce šéfredaktora. Od února 2021 je poradcem předsedy hnutí ANO v oblasti médií.

Vydavatel

INSTITUT PRO POLITIKU A SPOLEČNOST

Posláním Institutu je zkvalitňování českého politického a veřejného prostředí prostřednictvím profesionální a otevřené diskuse a vytvoření živé platformy, která pojmenovává zásadní problémy, vypracovává jejich analýzy a nabízí recepty pro jejich řešení formou spolupráce expertů a politiků, mezinárodních konferencí, seminářů, veřejných diskuzí, politických a společenských analýz dostupných celé české společnosti. Jsme přesvědčeni, že otevřená odborná diskuse a poznání podstaty a příčin jednotlivých problémů jsou nutným předpokladem jakéhokoli úspěšného řešení problémů současné společnosti.

Martinská 2, 110 00 Praha 1

+420 602 502 674

www.politikaspolecnost.cz

office@politikaspolecnost.cz